

prepoznaje i vrednuje temeljne znanstvene inovacije odabranih relevantnih svjetskih istraživača. Esejistički stil izlaganja pritom se nipošto ne svodi na “poetiziranje” znanstvenog diskursa, nego se očituje u spoznaji su-konstitutivne veze pisanja i mišljenja. Glavni se doprinos ovog djela očituje, po mom sudu, u tome što predstavlja odličan primjer tzv. “proširenog mišljenja”, koje slijedi čuveni Kantov imperativ estetskog suda da “valja misliti na mjestu drugoga”. Time se ovaj autor dostojno uključuje u svjetsku znanstvenu debatu o krizi i perspektivama našeg svijeta, što je već samo po sebi znanstveni doprinos koji zaslužuje poštovanje i priznanje.

Ako bi se ipak mogla izraziti i kritička primjedba, ona bi se mogla iskazati kao žaljenje da je autor isuviše uspješno potisnuo ambiciju (ili čak zadaću) da nam i izričito predstavi ne samo istraživačke perspektive drugih nego i svoju vlastitu perspektivu. Tu kritičku primjedbu treba shvatiti tek kao upozorenje da se samo pri pozornom čitanju autorovo stajalište može ipak dokučiti bez većih poteškoća.

Nema nikakve dvojbe da su hrvatskom društvu, u sklopu europskoga, nasušno potrebna teorijska djela koja su zaokupljena ozbiljnim promišljanjem sagledive budućnosti i razvojnih emancipacijskih potencijala europskog projekta kontinentalne demokratske republike. U tom smislu ovo je djelo, i razinom i stilom, na tragu najboljih misaonih nastojanja znanstveno temeljitoga, etički odgovornog i politički (aktivistički) dalekosežnog dijagnosticiranja korijena, dubine i oblika suvremene svjetske krize kapitalističkoga svjetskog sustava i njegove neoliberalne ideolojske paradigme, sagledane iz razvojne perspektive

post-kapitalističke i post-metafizičke nove ljudske budućnosti. Budućnosti koju sam autor promišlja kao “socijalno i ekološki održivo post-karbonsko, samoobnovljivo, radikalno demokratsko, globalno pravedno i bio-regionalno raznoliko društvo” (str. 58).

Knjigu ocjenjujem lucidnim prilogom duhovnoj deprovincijalizaciji Hrvatske i detoksikaciji javnog ozračja zagađenog pasatičkim opsesijama koje koketiraju s povijesnim bezizlazjem. Obimom neveliko ali sadržajem bogato, ovo djelo sjajno pokazuje da i u nas nedvojbeno postoje neugasla žarišta duhovne sabranosti i utopijskih energija.

Dragutin Lalović

Prikaz

Davor Pauković
Usred oluje: Politička tranzicija u Hrvatskoj 1989./90.

Srednja Europa, Zagreb, 2018, 248 str.

Knjiga povjesničara i politologa Davora Paukovića *Usred oluje: Politička tranzicija u Hrvatskoj 1989./90.* pokušaj je analize jednoga kritičnog razdoblja povijesti u trenutku kada propada jedan sustav i nastaje drugi. Knjiga se sastoji od šest poglavlja, uvoda i zaključka. Na kraju knjige nalaze se popis opsežne literature i kazalo imena.

U Uvodu Pauković napominje kako je većina knjiga koja se bavi odabranim raz-

dobljem usmjerena na proces raspadanja Jugoslavije. Za razliku od toga, u fokusu je njegove knjige politička tranzicija. Nakon uvoda Pauković u Poglavlju II. iznosi teorijske osnove proučavanja političke tranzicije te ističe rad glavnih teoretičara tranzicije (Von Beymea, Huntingtona, Linza i Stepana i dr.). Smatra kako to čitatelju olakšava praćenje i razumijevanje tranzicije.

U Poglavlju III. "Valovi liberalizacije u sedamdesetima i osamdesetima i jugoslavenska kriza" Pauković deskriptivno obrađuje epizode koje vidi kao uvertiru tranziciji: Hrvatsko proljeće, hrvatsku "šutnju", Titovu smrt, ekonomsku krizu i liberalizaciju u Srbiji i Sloveniji i sl. Pri opisu liberalizacije u Srbiji u prvi plan stavlja rad nacionalista s književne scene Srbije, a u slučaju Slovenije pisanje liberalno-nacionalnih novina. U Hrvatskoj Pauković opisuje sukob dviju struja unutar Saveza komunista Hrvatske (SKH), "između liberalizacije i dogmatizma".

U Poglavlju IV. "Liberalizacija i demokratizacija u Hrvatskoj u prvoj polovici 1989. godine" Pauković polazi od ideje krize legitimnosti političkog poretka. Prikazuje javne rasprave o pluralizmu i demokratizaciji u kojima je sudjelovao velik broj istaknutih intelektualaca. Ističe kako su u daljnjem tijeku zbivanja važnu ulogu imali događaji u Srbiji (antibirokratska revolucija). Zanimljivo, Pauković posebnu pažnju pridaje ekološkim pokretima koji su se pojavili 1988/89. i drži da se to može smatrati prvom naznakom sazrijevanja post-totalitarnog poretka u Hrvatskoj. Pažnju pridaje i Udruženju za jugoslavensku demokratsku inicijativu kao pokretu intelektualaca.

U poglavlju V. "Demokratizacija u društvu polovici 1989. i prihvaćanje višestranačja" Pauković prikazuje vrhunac krize i okolnosti koje su vodile odobravanju višestranačja. Iscrpnije prikazuje rasprave unutar SKH o mogućem uvođenju višestranačja. Opisuje uglavnom poznate epizode osnivanja HSLŠ-a i HDZ-a te prelazi na ono što naziva prijelomnim trenutkom tranzicije – prihvaćanje višestranačja. Rekonstruira ključne sjednice nadležnih organa – 184. sjednicu Predsjedništva CK SKH, 32. sjednicu CK SKH i 11. kongres SKH. U zaključnom dijelu poglavlja razvrstava faktore koji su doveli do uvođenja višestranačja na unutarstranački, republički, federalni i međunarodni. Nakon toga dodatno pojašnjava okolnosti tranzicije u drugim europskim državama i pokušava upozoriti kako su utjecali na događaje u Hrvatskoj. Time u svoju knjigu uvodi i dimenziju komparativne politike, što je u nedostatku sličnih studija dobrodošlo.

U poglavlju VI. "Od prihvaćanja višestranačja do prvih slobodnih izbora i kraja komunističke vladavine" Pauković deskriptivno obrađuje događaje i okolnosti na početku 1990. godine, reakciju različitih političkih i društvenih skupina na uvođenje višestranačja, djelovanje opozicije i posljednji kongres SKJ. Nakon što je pojasnio izborni sustav, pažnju posvećuje izornoj kampanji. Posebno zanimljivim pokazuje se isticanje slogana kojima su se koristile političke stranke u svojoj kampanji. Osim političkih stranaka koje su vodile kampanju, može se vidjeti koga su i kako podržavale različite institucije, od crkve do poznatih osoba. Pri kraju poglavlja analiziraju se rezultati izbora.

U poglavlju VII. “Uspostava novog političkog poretka” Pauković opisuje kako je uspostavljen novi saziv Sabora, prve poteze nove vlasti, djelovanje nove opozicije i problem Srba u Hrvatskoj. Nakon toga opisuje se djelovanje nove vlasti u vjerojatno najkritičnijim aspektima – pitanju preuređenja Jugoslavije, odnosu prema pripadnicima starih struktura vlasti te procesu donošenja novog ustava. Autor ostaje metodološki dosljedan i pristupa problemima samo s aspekta proučavanja političke tranzicije kroz dva procesa – demokratizacije i liberalizacije. Slijedi zaključak u kojemu autor uglavnom sažeto ponavlja ono što je ranije kroz poglavlja utvrdio.

O razdoblju i događajima o kojima se govori u knjizi u Hrvatskoj su u pravilu pisali povjesničari (npr. Davor Marijan, *Hrvatska 1989-1992: Rađanje države*, Zagreb, 2017). Knjiga Davora Paukovića rad je politologa-povjesničara i kao takva svakako je dobrodošla. Autorov diskurs uvelike se razlikuje od povjesničara, što drugim istraživačima omogućuje dodatnu dimenziju pogleda na događaje. Izvori kojima se Pauković koristi u pravilu nisu arhivski, osim u rijetkim slučajevima. Većinom se radi o dnevnim i tjednim novinama. To je uglavnom dovoljno za ono što autor u ovoj knjizi nastoji.

U tekstu na unutarnjoj strani omota knjige stoji između ostaloga kako knjiga treba doprinijeti razumijevanju *zeitgeista*, odnosno duha vremena u kojem je provedena politička tranzicija. Tako ambiciozan cilj svakako je poželjan i Pauković to nastoji ostvariti prikazivanjem dominantnih rasprava u SKH, u javnosti i među intelektualcima, komparativnim osvrtom na srednju i istočnu Europu te na druge načine.

Istovremeno, autor se uporno kloni “hrabrih” političkih ocjena i snažnijih zaključaka. U pravilu se zadovoljava korektnim opisom situacije i ustraje na prikazivanju procesa demokratizacije i liberalizacije. Povjesničari su u pravilu bili mnogo konkretniji. Primjerice, povjesničar Nikica Barić u svojoj knjizi *Srpska pobuna u Hrvatskoj* (2003), kada spominje predizbornu kampanju HDZ-a, otvoreno tvrdi kako je program stranke bio “populistički i nacionalno eksplicitan” (str. 59). Od takvih ocjena Pauković se u potpunosti suzdržava. Takav stav autora doprinosi općem “defenzivnom” stilu knjige u kojemu su svi akteri i procesi vrlo korektno obrađeni, ali bez “ofenzivnijeg” pristupa u kojemu bi se s više kritičnosti odnosilo prema glavnim akterima i procesima. To je prepušteno čitatelju i budućim istraživačima.

Zaključno, knjiga je vrlo dobra studija o procesu političke tranzicije u Hrvatskoj. Korektno obrađuje niz važnih epizoda hrvatske povijesti prikazujući ključne aktere i procese. Pojmovno je i činjenično iznimno točna. Kao takva dugo će biti jedna od polaznih knjiga svakome tko proučava niz tema koje imaju ishodište u važnom razdoblju 1989/90.

Vladimir Filipović
Libertas, međunarodno sveučilište